

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МЕСЕДЖІВ

POLITICAL COMMUNICATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE: A POLITICAL ANALYSIS OF THE MAIN MESSAGES

Шиманова-Стефанишин О.В.,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Проаналізовано основні меседжі, що циркулювали в інформаційному просторі України після російського вторгнення 24 лютого 2022 року. В умовах воєнного стану рівнозначно важливими є як внутрішньодержавна, так і міжнародна політична комунікація. Головною особливістю внутрішньодержавної комунікації стало запровадження єдиної інформаційної політики шляхом об'єднання всіх загальнонаціональних телеканалів в цілодобовому інформаційному марафоні «Єдині новини #UArazom». Головним комунікатором у міжнародній політичній комунікації став Президент України Володимир Зеленський. Його меседжі були адресовані міжнародній спільноті, починаючи від політичної еліти і закінчуючи пересічними громадянами, з метою переконання у необхідності надання підтримки у боротьбі з російською агресією та донесення правдивої інформації про військові злочини росіян на території України. Президент звертався до парламентів європейських держав, Канади, США, Японії, Австралії, Республіки Корея, виступав на самітах НАТО, «Групи семи», засіданнях Європейської Ради, Ради Безпеки ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку, Ініціативи трьох морів, спілкувався зі студентами провідних закладів освіти Франції, США, Великобританії, Канади, Ізраїлю, Японії.

Після 24 лютого 2022 року Президент України щоденно звертався до громадян з повідомленнями, які формували консолідовану позицію стосовно агресії та готовності військових дій та підтримки. Політична комунікація реалізовувалась на чотирьох рівнях – міжнародному, нормативному, інституційному та публічно-громадському у відповідності з принципами оперативності, узгодженості, безперервності, омніканальності, зрозумілості, віри в перемогу і збройні сили України, підтримки високого морального духу з використанням усіх доступних каналів – мас медіа, соціальних мереж, медіа платформ, масових заходів, особистих зустрічей.

Ключові слова: політична комунікація, воєнний стан, єдина інформаційна політика, меседж, комунікатор, Президент України.

The main messages that circulated in the information space of Ukraine after the Russian invasion on February 24, 2022 were analyzed. In the conditions of martial law, both domestic and international political communication are equally important. The main feature of intrastate communication was the introduction of a unified information policy by uniting all national TV channels in a 24-hour information marathon «Single News #UArazom». President of Ukraine Volodymyr Zelensky became the main communicator in international political communication. His messages were addressed to the international community, starting from the political elite and ending with ordinary citizens, with the aim of convincing them of the need to provide support in the fight against Russian aggression and conveying true information about Russian war crimes on the territory of Ukraine. The President addressed the parliaments of European states, Canada, the USA, Japan, Australia, the Republic of Korea, spoke at NATO summits, the «Group of Seven», meetings of the European Council, the UN Security Council, the Organization for Economic Cooperation and Development, the Three Seas Initiative, communicated with students of leading educational institutions of France, USA, Great Britain, Canada, Israel, Japan. After February 24, 2022, the President of Ukraine addressed citizens daily with messages that formed a consolidated position regarding aggression and readiness for military action and support. Political communication was implemented at four levels – international, normative, institutional and public in accordance with the principles of efficiency, coherence, continuity, omnichannel, intelligibility, faith in victory and the armed forces of Ukraine, support of high morale using all available channels – mass media, social networks, media platforms, mass events, personal meetings.

Key words: political communication, martial law, unified information policy, message, communicator, President of Ukraine.

Постановка проблеми. Проблема політичної комунікації в політичній науці не нова, проте у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, зміною проблематики світового та національного порядку денного, виникає необхідність поглибленого вивчення її аспектів, а саме структури комунікації, її напрямків, тематики, мети та результатів. Актуалізація інформаційного потоку зростає в умовах кризи, одним з проявів якої стала військова агресія Російської Федерації

та запровадження Президентом України Володимиром Зеленським у зв'язку з цим з 24 лютого 2022 року воєнного стану [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політична комунікація є складним багатоаспектним та складноструктуральним процесом, який входить в сферу зацікавлення багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема: Г. Лассуела, Р. Катца, Ж.-М. Котре, Ж.-Р. Шварценберга, Б. Добек-Островської, М. Кольчинського, Ю. Ган-

журова, С. Денисюк, Г. Почепцова, Є. Тихомирової, М. Остапенко. Символи та меседжі в політичній комунікації досліджували С. Корсунський, М. Багмет, В. Ханстантинов.

Формулювання цілей статті. Метою даною статті є систематизація, узагальнення та аналіз основних меседжів, що циркулювали в інформаційному просторі України після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепт політичної комунікації пройшов еволюцію від односторонньої маніпулятивної моделі реклами до двосторонньої симетричної моделі з дотриманням принципів партнерства і взаєморозуміння та активним використанням усіх можливих медіа [1, с. 139-140].

Загалом політична комунікація – це особливий тип комунікації, що характеризується наявністю сторін (якими можуть виступати виборці, громадяни, формальні і неформальні групи, об'єднання громадян, громадські організації, об'єднання і рухи, політичні партії, лобістські структури, органи державної влади і місцевого самоврядування, регіональні, міждержавні і міжнародні організації), що знаходяться у суб'єктно-суб'єктних відносинах, ініціюють передачу повідомлень, що містять політичну чи політично значиму інформацію, через засоби масової інформації, формальні і неформальні канали для досягнення певних політичних цілей і результатів.

Інформаційний потік під час розгортання кризи значною мірою видозмінюється, привертаючи увагу експертного середовища і пересічних громадян. Саме з цим пов'язані вимоги системних повідомлень для органів державної влади. Завданням влади є задоволення інформаційних потреб населення для отримання високої оцінки її ефективності та уникнення виникнення чуток та власних версій стосовно подій, що відбуваються. Для ключових посадових осіб держави перед запуском певної комунікаційної моделі важливо визначити стратегічні та комунікаційні цілі та алгоритм дій стосовно подій, явищ, процесів та станів, що найбільше хвилюють населення держави. Потрібно не лише дати оцінку реального стану справ, а й вірно структурувати інформацію в залежності від типу кризи. Інформацію доцільно поділити на публічну (артикуляція офіційної позиції, пояснення ситуації з метою подолання паніки в суспільстві) та закриту (для запобігання загроз та підтримки стабільності) [3, с. 166].

Ще один важливий напрям політичної комунікації в умовах кризи, яким є воєнний стан – міжнародна політична комунікація, яку У. Ф. Девісон та О. Л. Георг характеризують як комунікацію, яку національні держави використовують з метою впливу на політичну поведінку людей в інших державах з використанням пропаганди, пере-

говорів, політичної боротьби та психологічної війни та поширення інформації за кордоном. Вона можлива на трьох рівнях: 1) рівень взаємодії державних еліт; 2) вплив політичної еліти однієї держави на громадян іншої з використанням широкої мережі засобів масової інформації; 3) комунікація між представниками суспільства через особисті та соціальні контакти. Найпоширенішими каналами політичного впливу є: міжособистісна комунікація (віч-на-віч), організаційні структури типу політичних партій, профспілок, церков, публічних інституцій, пропаганда вчинку, засоби масової інформації. У. Ф. Девісон підкреслює залежність державної комунікаційної політики від критеріїв формування політики держави загалом, міжнародної обстановки, внутрішніх умов політичного та культурного характеру. Комунікація держави у міжнародному контексті повинна співвідноситись з її політичними цілями, методами впливу та адаптуватись до обставин держави, на яку вона спрямована [4, с. 501–508].

Воєнний стан, запроваджений в Україні 24 лютого 2022 року, кардинальним чином вплинув на функціонування абсолютно всіх сфер суспільного життя. На законодавчому рівні воєнний стан визначено як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [5].

Саме це стало підставою до запровадження вимоги про використання офіційних джерел інформації та формування єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану шляхом об'єднання всіх загальнонаціональних телеканалів в цілодобовому інформаційному марафоні «Єдині новини #UАразом», що по суті є єдиною інформаційною платформою стратегічної комунікації [6].

Політична комунікація в умовах воєнного в Україні реалізується на наступних чотирьох рівнях:

1. Міжнародний. Польські дослідниці А. М. Динер та М. Пеховська вважають, що реалізація спільної комунікаційної стратегії, спрямованої на громадян України, російське суспільство та міжнародне співтовариство позитивно впливає на формування суспільної моралі та політику держав, що підтримують Україну,

і є інструментом боротьби з російською пропагандою. Основні меседжі міжнародної політичної комунікації після 24 лютого 2022 року спрямовані на переконання міжнародної спільноти у необхідності надання Україні підтримки в боротьбі з російською агресією та донесення правдивої і об'єктивної інформації про військові злочини росіян на території України [7].

У період з 24 лютого по 26 липня 2022 року Президент України Володимир Зеленський на постійній основі звертався до політичних еліт та світової громадськості, а саме: до громадян Білорусі (27.02), до парламенту Великобританії (08.03), до Сейму Республіки Польща (11.03), до італійців і усіх європейців (12.03), до парламенту Канади (15.03), до Конгресу США (16.03), до Бундестагу (17.03), до народу Швейцарії (19.03), до Кнесету (20.03), до палати депутатів Італії (22.03), до парламенту Японії (23.03), до спільного зібрання Сенату, Національних зборів Французької Республіки і ради міста Парижа (23.03), до саміту НАТО (24.03), до Риксдагу Швеції (24.03), до учасників саміту «Групи Семи» (24.03), до засідання Європейської Ради (25.03), до Фолькетингу Данії (29.03), до Стортингу Норвегії (30.03), до парламенту Австралії (31.03), до Генеральних штатів Нідерландів (31.03), до Федерального парламенту Бельгії (31.03), до засідання Ради Безпеки ООН (05.04), до Генеральних кортесів Іспанії (05.04), до Ерахтасі Ірландії (06.04), до парламенту Греції (07.04), до Палати представників Кіпру (07.04), до Едускунті Фінляндії (08.04), до Національної Асамблеї Республіки Корея (11.04), до Рійгікогу Естонії (13.04), до Асамблеї Республіки Португалії (21.04), до учасників міністерського круглого столу Світового Банку на підтримку України (22.04), до народних зборів Албанії (03.05), до данського народу в річницю звільнення Данії від нацистів (04.05), до учасників Міжнародної донорської конференції високого рівня на підтримку України в Варшаві (05.05), до учасників благодійного вечора Brave Ukraine, народу Великобританії та народу України (05.05), до Chaltham House (06.05), до Альтингу Ісландії (06.05), на відеоконференції до лідерів «Групи семи» (08.05), до Національної Ради Словаччини (10.05), до студентів провідних французьких університетів (11.05), на врученні нагороди The Atlantic Council «За видатне лідерство», лауреатом якої став український народ (12.05), до американських студентів під час онлайн-спілкування з університетською спільнотою США (16.05), до кінематографічної спільноти на відкритті 75-го Каннського міжнародного кінофестивалю (17.05), під час спільної з Президентом Польщі Анджеєм Дудою участі у пленарному засіданні Верховної Ради України (22.05), до учасників Всесвітнього економічного форуму в Давосі (23.05), до Саеїму Латвії (26.05),

до співтовариства Foreign Policy Community of Indonesia (FPC) (27.05), до спільноти Стенфордського університету (27.05), до Європейської Ради (30.05), до Палати депутатів Люксембургу (02.06), до учасників Міжнародного безпекового форуму GLOBSEC у Братиславі (02.06), до учасників 90-ї щорічної Конференції мерів США (04.06), на презентації платформи United24 у Вашингтоні (05.06), до гостей та учасників національної кінопремії Sidabrinė gervė у Вільнюсі (05.06), до учасників Ukraine Virtual Investor Conference (08.06), під час участі у TIME100 GALA (09.06), на відкритті засідання Організації економічного співробітництва та розвитку (09.06), до учасників Копенгагенського демократичного саміту (10.06), до студентської спільноти провідних університетів Великобританії (10.06), до учасників Азійського саміту з безпеки «Діалог Шангрі-Ла» (10.06), до учасників благодійного вечора, який провела організація CORE (12.06), до учасників American Jewish Committee Global Forum (13.06), до обох палат парламенту Чеської Республіки (15.06), до учасників саміту Ініціативи трьох морів (20.06), до засідання Бюро Асамблеї Африканського союзу (20.06), до учасників відкриття Форуму глобальної політики Інституту міжнародних політичних досліджень (20.06), до учасників Міжнародного фестивалю «Каннські леви» (21.06), до учасників благодійного телемарафону Embrace Ukraine – #StrivingTogether, який відбувся в Амстердамі (22.06), до студентської спільноти університетів Канади (22.06), до спільноти провідних освітніх закладів Ізраїлю (23.06), до учасників саміту ЄС після надання Україні статусу кандидата на членство (23.06), до учасників мітингу «Home, to Europe» в Тбілісі (25.06), до учасників засідання Ради Безпеки ООН (29.06), до учасників саміту НАТО (29.06), до учасників фестивалю 4GameChanges у Відні (01.07), до університетської спільноти Японії (04.07), до учасників Міжнародної конференції з питань відновлення в Лугано (04.07), до учасників відкриття 26-го урядового круглого столу The Economist (05.07), до парламенту Словенії (08.07), до учасників конференції «Азійське лідерство» в Сеулі (13.07), до учасників міжнародної конференції щодо притягнення Росії до відповідальності за злочини в Україні (ГААГА) (14.07), до учасників другого Саміту перших леді та джентльменів (23.07), під час нагородження премією Вінстона Черчилля за лідерство (26.07). Можна зі стовідсотковою впевненістю сказати, що не було упущено жодної можливості, щоб не поінформувати світову громадськість про поточну ситуацію в Україні, а також звернутись по допомогу. Один з основних меседжів Президента України – необхідність збільшення військової допомоги зі сторони міжнародних партнерів, що б значно посилювало ефективність обороноздатності

Збройних сил України. У своїх виступах В. Зеленський постійно озвучує кількість жертв серед цивільного населення, тим самим намагаючись чинити певний тиск на міжнародну спільноту. Він підкреслює, що Україна справедливо обороняється, а поставки зброї тільки прискорять цей процес. Таким чином, можна говорити про формування іміджу Володимира Зеленського як героя, який бореться зі злом.

2. Нормативний. Даний рівень відображає меседжі, що містяться в основних нормативно-правових документах, прийнятих в умовах воєнного стану. В період з 24 лютого по 26 липня 2022 року Верховною Радою України було прийнято 158 законів, серед яких ЗУ «Про затвердження Указу Президента України «про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022р., ЗУ «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» від 03.03.2022р., ЗУ «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 03.03.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора» від 03.03.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України» від 15.03.2022 р., ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації від 01.04.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення допоміжними засобами реабілітації осіб, постраждалих внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» від 01.04.2022 р., ЗУ «Про дерадянізацію законодавства України» від 21.04.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій» від 03.05.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву» щодо надання можливості територіальній обороні виконання завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій від 03.05.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до статті 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» щодо законного представництва деяких категорій дітей під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні» від 22.05.2022 р., ЗУ

«Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символики воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» від 22.05.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну освіту щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки» від 19.0.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до розділу Х «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану» від 19.06.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора» від 19.06. 2022 р., ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування військовим збором грошового забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть безпосередню участь у бойових діях в умовах воєнного стану» від 19.06.2022 р., ЗУ «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20.06.2022 р., ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 01.07.2022 р. В даному випадку норми права стосуються ключових сфер життєдіяльності суспільства з акцентом на організації максимально нормального і безперебійного функціонування держави України в умовах воєнного стану. Очевидно, що громадяни повинні бути готові до певних труднощів і влада готує нормативне підґрунтя цьому.

3. Інституційний. Головним комунікатором в Україні сьогодні є правляча верхівка, зокрема, президентський центр, який визначає зміст основних меседжів. Важливо, що абсолютна більшість повідомлень, озвучених представниками Адміністрації Президента, Генерального штабу, представниками органів військових адміністрацій та місцевої влади першочергово мають на меті підтримати високий моральний стан суспільства і збройних сил. Саме тому щоденне інформування Генерального штабу містить повідомлення про втрати противника і деморалізацію російських військових. Після 24 лютого 2022 року Президент України Володимир Зеленський щоденно звертався і до громадян України. У перший день повномасштабного вторгнення основні акценти були зроблені на наступному: атака Російською Федерацією всієї території України; вдалилий захист зі сторони українців; озвучена загальна кількість людських втрат; констатація загибелі при-

кордонників о. Зміїний; вшанування загиблих; підтвердження перебування на території України Президента України та його сім'ї; Президент України – ціль номер один для ворога; звернення до киян з проханням бути уважними і дотримуватись правил комендантської години, адже в Києві працюють ворожі диверсійні групи; артикуляція підтримки лідерів різних держав і подяка за це; це війна України і українців і готових воювати на нашій стороні немає; відсутність чіткої відповіді про вступ України в НАТО з боку двадцяти семи європейських лідерів; доля України в руках українців. Таким чином, Президент на постійній основі намагається підтримувати високий моральний дух українського народу і віру у перемогу. Загалом повідомлення для українських громадян повинні сформулювати консолідовану позицію стосовно агресії та готовність до військових дій та підтримки. Це було підкріплено демонстрацією героїзму «Привида Києва», відтворенням розмови прикордонників острова Зміїний, графічним втіленням в марках, символах і плакатах.

4. Публічно-громадський рівень. Комунікаторами на цьому рівні є громадян, громадські організації, формальні і неформальні рухи, які формують ядро волонтерського руху, що має на меті збір коштів для забезпечення потреб військовослужбовців, громадян, що перебувають в окупації, внутрішньопереміщених осіб, біженців. Згідно опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» 6 квітня 2022 року, 80% респондентів прямо чи опосередковано беруть участь у захисті держави, 45% – допомагають захисникам фінансово (у березні 2022 року цей показник був на рівні 39%). 35% опитаних займаються волонтерством, 18% – є учасниками інформаційного спротиву, 13% – працюють в критичній інфраструктурі, 3% – є учасниками територіальної оборони, 3% – військові, 25% – не мають змоги допомогти [8].

Волонтери в Україні активно використовують новітні інформаційні технології, соціальні мережі, медіа платформ, організують мітинги, благодійні заходи, виставки, концерти, аукціони. І немає жодного значення, що ініціатором є медійна особистість чи пересічний громадянин. Адже діяльність спрямована на досягнення єдиної мети – допомога Україні і українцям.

За ініціативи Президента України було створено фандрайзингову платформу United24 для збору коштів за трьома напрямками: оборона та розмінування, медична допомога та відбудова України. Кожен бажаючий може допомогти у вирішенні конкретної проблеми України, інформація про яку розміщена на сайті. Амбасадорами United

24 стали світові зірки Лів Шрайбер, Еліна Світліна, Андрій Шевченко.

Благодійному фонду Сергія Притули вдалось за три доби зібрати 600 мільйонів гривень для купівлі безпілотників. Оскільки турецька компанія Bayraktar заявила, що безкоштовно передасть Україні три безпілотних літаючих апарати «Bayraktar TB2», то було прийнято рішення про витрату зібраних коштів на забезпечення перемоги.

Благодійний фонд «Повернись живим» є фондом компетентної армії, який з 2014 року зібрав на потреби Збройних сил України понад 3 мільярди доларів та підготував більше 10 тисяч висококваліфікованих військових фахівців.

Телеведуча Катерина Осадча створила телеграм-канал «Пошук зниклих», який став одним з найбільших ресурсів пошуку дорослих та дітей, що зникли після 24 лютого 2022 року.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином, в умовах воєнного стану в Україні ініціаторами політичної комунікації з обговорення суспільно-політичних проблем і формування політичного порядку денного є не лише уповноважені на це особи – представники органів влади, міжнародних організацій, структур і представництв, а й громадські організації і громадяни безпосередньо. З цим пов'язана зміна проблемних питань політичної комунікації, особливий акцент на внутрішньополітичній обстановці в Україні (ситуація на фронті, забезпечення потреб військових, економічна ситуація), міжнародному статусі України (перспективи та умови вступу до ЄС та НАТО, ставлення до цього країн-учасників, санкції проти Російської Федерації, міжнародна фінансова та військова допомога, захист біженців та осіб, що втікали від війни), формування та підтримка позитивного іміджу України на міжнародній арені. Політична комунікація відбувається з використанням всіх можливих і доступних каналів, особливо новітніх інформаційних технологій, соціальних мережах і медіа платформ (Twitter, Telegram, Instagram, Facebook), а також особистих зустрічей, масових заходів (мітингів, благодійних заходів, виставок і концертів). Персоніфікація політичної комунікації спостерігається на всіх рівнях її реалізації, особливо у відношенні офіційних каналів, коли є чітко визначені особи, уповноважені комунікувати з цільовою аудиторією – глава держави, представники органів державної влади, депутати, голови військових адміністрацій, мери міст, сіл, селищ, лідери політичних партій, відомі громадські активісти. Слід зауважити і зростання рівня довіри до суб'єктів політичної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 15.06.2022).
2. Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 135–144.
3. Яковлева Н. І. Особливості політичної комунікації в умовах українських внутрішньодержавних криз. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2014. № 3/4 (23/24). С. 166–171.
4. Davison W. Ph., Georg A. L. An Outline for the Study of International Political Communications. *The Public Opinion Quarterly. Special Issue on International Communications Research*. 1952-52. № 4. Vol. 16. S. 501–511.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.06.2022).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» : Указ Президента України від 19 бер. 2022 р. № 152/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761> (дата звернення: 15.06.2022).
7. Dyner A. M., Piechowska M. Wojenna strategia informacyjna Ukrainy. *Biuletyn PISM*. 2022. NR 53 (2472). URL: <https://www.pism.pl/publikacje/wojenna-strategia-informacyjna-ukrainy> (last accessed: 22.07.2022).
8. Восьме загальнонаціональне опитування : Україна в умовах війни (6 квітня 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»* : веб-сайт. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/vosmoy_obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voynu_6_aprelya_2022.html (дата звернення: 26.07.2022).